महात्मा-गाँधी-केन्द्रीय-विश्वविद्यालयः, बिहारः

मानविकी एवं भाषासंकायः

संस्कृतविभागः

एम. ए. द्वितीयसत्रम्

विषयः- लघुसिद्धान्तकौमुदी

Code – SNKT2001

उपविषयः- अच्सन्धिप्रकरणम् (खण्ड-घ)

डॉ. श्याम कुमार झा
सह- आचार्यः, संस्कृतविभागः
महात्मा-गाँधी-केन्द्रीय-विश्वविद्यालयः

पदसाधनम्

(लघुसिद्धान्तकौमुदी)

अच्सन्धिप्रकरणम्

प्राच्र्छति

प्र + ऋच्छति	
प्र् + आर् + च्छति	‘उपसर्गादृति धातौ’ इति सूत्रेण अकार-ऋकारयोः वृद्धिरेकादेशे
	‘उरण् रपरः’ इति सूत्रेण रपरत्वे प्राप्ते
प्राच्र्छति	पदसिद्धम् ।

प्रेजते

प्र + एजते	
प्र् + ए + जते	‘एङि पररूपम्’ इति सूत्रेण अकार-एकारयोः पररूपैकादेशे
प्रेजते	पदसिद्धम्।

उपोषति

उप + ओषति

उप् + ओ + षति ‘एङि पररूपम्’ इति सूत्रेण अकार-ओकारयोः पररूपैकादेशे

उपोषति पदसिद्धम्।

शकन्धुः

शक + अन्धुः

शक् + अ + न्धुः ‘अकः सवर्णे दीर्घः’ इत्यनेन सवर्णदीर्घे प्राप्ते टंबाभित्वा ‘शकन्ध्वादिषु पररूपं वाच्यम्’ इति वार्तिकेन टेः अकारस्य च पररूपे

शकन्धुः पदसिद्धम् ।

कर्कन्धुः

कर्क + अन्धुः	
कर्क् + अ + न्धुः	'अकः सवर्णे दीर्घः' इत्यनेन सवर्णदीर्घे प्राप्ते टंबाभित्वा 'शकन्ध्वादिषु पररूपं वाच्यम्' इति वार्तिकेन टेः अकारस्य च पररूपे
कर्कन्धुः	पदसिद्धम्।

मनीषा

मनस् +ईषा

मन् + ई + षा ‘शकन्ध्वादिषु पररूपं वाच्यम्’ इति वार्तिकेन टेः अस् इति समुदायस्य ईकारस्य च पररूपे

मनीषा पदसिद्धम् ।

हलीषा

हल + ईषा	
हल् + ई + षा	‘शकन्ध्वादिषु पररूपं वाच्यम्’ इति वार्तिकेन टेः अ इत्यस्य ईकारस्य च पररूपे
हलीषा	पदसिद्धम्।

कुलटा

कुल + अटा

कुल् + अ + टा 'शकन्ध्वादिषु पररूपं वाच्यम्' इति वार्तिकेन टेः अ इत्यस्य पररूपे

कुलटा पदसिद्धम्।

धन्यवादः